

Mladý cirkus v České republice 2021-2023

Jana Ada Kubíčková

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Obsah

ÚVOD	1
1 O ORGANIZACÍCH	4
1.1 PRÁVNÍ FORMA	4
1.2 DOBA FUNGOVÁNÍ	4
1.3 GEOGRAFICKÉ ROZDĚLENÍ	5
1.4 PROSTOR	5
1.5 STUDENTI	7
1.5.1 <i>Věkové rozdělení</i>	7
1.5.2 <i>Genderová skladba</i>	10
1.6 DISCIPLÍNY	12
1.7 VYSTOUPENÍ	14
1.8 ZAMĚSTNANCI A LEKTOŘI	15
1.8.1 <i>Lektoři</i>	17
1.8.1.1 Věk lektorů	17
1.8.1.2 Retence lektorů	18
1.8.1.3 Vzdělání a vzdělávání lektorů	19
1.9 SPOLUPRÁCE	19
1.10 SOCIÁLNÍ CIRKUS	20
ZÁVĚR	21
SEZNAM ZDROJŮ	23
SEZNAM GRAFŮ	23
SEZNAM TABULEK	23

úvod

V roce 2021 vyšla kniha Adama Jarchovského a Katky Klusákové „Základy cirkusové pedagogiky“ Dva roky předtím, v roce 2019, získal CIRQUEON pro svůj víkendový kurz „Základy cirkusové pedagogiky“ akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jak se píše i ve zmíněné knize „*(Chtělo by se říci) malý krok pro CIRQUEON, ale velký krok pro cirkusovou pedagogiku v České republice. Byl to totiž důležitý signál toho, že cirkusová pedagogika je zase o něco více uznána odbornou veřejností.*“ V roce 2024, kdy tato analýza vzniká, se cirkusová pedagogika dostává i na vysoké školy, konkrétně na Masarykovu Univerzitu, kde bude od září 2024 všem studentům zpřístupněn nový předmět Fit CIRK, s podtitulem Development of Physical Literacy and Mental Fitness.

Analýza Mladý cirkus v České republice 2021-2023 navazuje na práci “Mladý cirkus v České republice 2018-2020”¹ vydanou v roce 2021. Nicméně, na rozdíl od zmíněné studie, je zaměřena více na kvantitativní analýzu a vývoj trendů ve sledovaných oblastech. Nad rámec původní studie jsme přidaly sérii otázek zaměřujících se na oblast sociálního cirkusu.

V českém prostředí vznikly za analyzované období čtyři organizace zabývající se mladým cirkusem². Tato studie zpracovává data získaná od deseti organizací (jak některých z nově vzniklých, tak z původně dotazovaných), a podává tak reprezentativní obraz aktuální situace českého mladého cirkusu a jeho vývoje za poslední tři roky. Stejně jako v původní studii, i zde otázky směřovaly k získání dat týkající se provozu, financování, studentů i lektorů, ale tak motivace sledovaných organizací. Cílem bylo popsat, jak se ve sledovaném období proměnily podmínky pro mladý cirkus v ČR, kdo jsou lidé, kteří se těchto aktivit účastní a také, kdo jsou lidé, kteří nově (myšleno v posledních třech letech) cirkusové organizace zakládají a co je k tomu vede. Tato data staví do kontextu dat získaných v minulé iteraci a sleduje meziroční změny jakožto i delší trendy. Původní studie končí rokem 2020, rokem celosvětové pandemie Covid-19, která ovlivnila také cirkusová centra. V této analýze zkusíme zjistit, jak se po více než roce omezení podařilo cirkusovým centrům navázat v jejich činnosti a jaké, pokud nějaké, proměny pandemie přinesla v delším časovém období.

Pro kvantitativní část studie jsme převzaly sadu otázek zaměřujících se na velikost prostoru, počty kurzistů a lektorů a jejich demografickou skladbu, rozpočty zúčastněných organizací, počty a typy vystoupení kurzistů, cirkusové disciplíny zastoupené v kurikulech organizací atd. Otázky byly pokládány za tři poslední kalendářní roky, tedy 2021–2023. Prvním důvodem je, že původní studie končí rokem 2020, a tudíž jsme chtěly přímo navázat a sledovat meziroční vývoj v kvantitativně hodnotitelných faktorech. Druhým důvodem je, že nás zajímaly trendy

---

¹ADOLFOVÁ, Barbora a KUBÍČKOVÁ Jana Ada. Mladý cirkus v ČR 2018 - 2020. Praha 2021.

² Zde by pozornému čtenáři obou studií nemusely vycházet počty. Ačkoliv za poslední tři roky skutečně právně vznikly tři nové organizace, jedna z nich, BudeCirkus, z.s. se již v minulém sčítání cirkusu objevuje, tehdy pod názvem BudeSport, z.s. K (právnímu) oddělení cirkusových aktivit od ostatních aktivit spolku došlo v roce 2021, kromě toho se ale nic nezměnilo.

v počtu aktivit, studentů i výši rozpočtů v „popandemických“³ letech. Skladbu otázek a jejich pořadí jsme zachovaly, mj. i proto, aby byly výsledky snadno porovnatelné. Co nám srovnání trochu komplikuje je nárůst počtu zastoupených organizací. I proto se, kde je to možné, se zaměřujeme na průměrné veličiny a medián, ne tolik na absolutní součty.

Bohužel, stejně jako v minulé iteraci, i v případě tohoto výzkumu se ukázalo, že některé z organizací dotazovaná data nemají, případně nemají způsob, jak je jednoduše získat. U některých kategorií a organizací tedy nejde o přesná data, ale o kvalifikovaný odhad. Ani tentokrát se nám nepodařilo zvýšit návratnost dat v části zaměřené na ekonomické údaje a složení rozpočtů. Kvůli nízké kredibilitě výsledků a malému počtu respondentů jsme se rozhodly tyto výsledky v rámci studie nezveřejnit. Výběr organizací byl proveden zástupcem profesní sítě Cirkonet tak, aby odpovídal podmínkám popsáním v původní studii. Byly osloveny organizace, které nabízejí pravidelné cirkusové lekce pro děti, teenagery a mladé dospělé a ve kterých je nový cirkus hlavní nabízenou aktivitou a byly vyloučeny např. domy dětí a mládeže, které nabízejí kroužek Žonglování jen jako jednu položku ze své nabídky. Celkem jsme oslovily dvanáct organizací. Rozhovory byly vedeny se zástupci deseti z nich, dvě zbývající organizace se nezúčastnily z důvodu pracovní vytíženosti svých zástupců.

Zastoupené organizace jsou (v abecedním pořadí):

- Akrobat Jihlava,
- Budecirk,
- Cirkus LeGrando,
- Cirk LaPutyka,
- Cirkus trochu jinak,
- CIRQUEON,
- KD Mlejn,
- Kejklířský spolek Cascabel,
- Prostě cirkus a
- Žongléros Ansámbel.

Účastníci rozhovorů byli vedoucí pracovníci organizací, kteří se zároveň podílejí na lektorském vedením svých organizací a sami se aktivně účastní vedení novocirkusových lekcí pro děti, teenagery a mladé dospělé. Data byla získána během 60–120 minutových rozhovorů vedených výzkumným týmem v období prosinec 2023 až březen 2024. V průběhu rozhovoru byly pokládány otázky zaměřující se na kvantitativní stránku studie i otevřené otázky zkoumající motivaci organizací působit v oblasti mladého cirkusu, zapojování mladých lidí do rozhodovacích procesů i reflexi vlastní práce s ohledem na aktuální podmínky pro

---

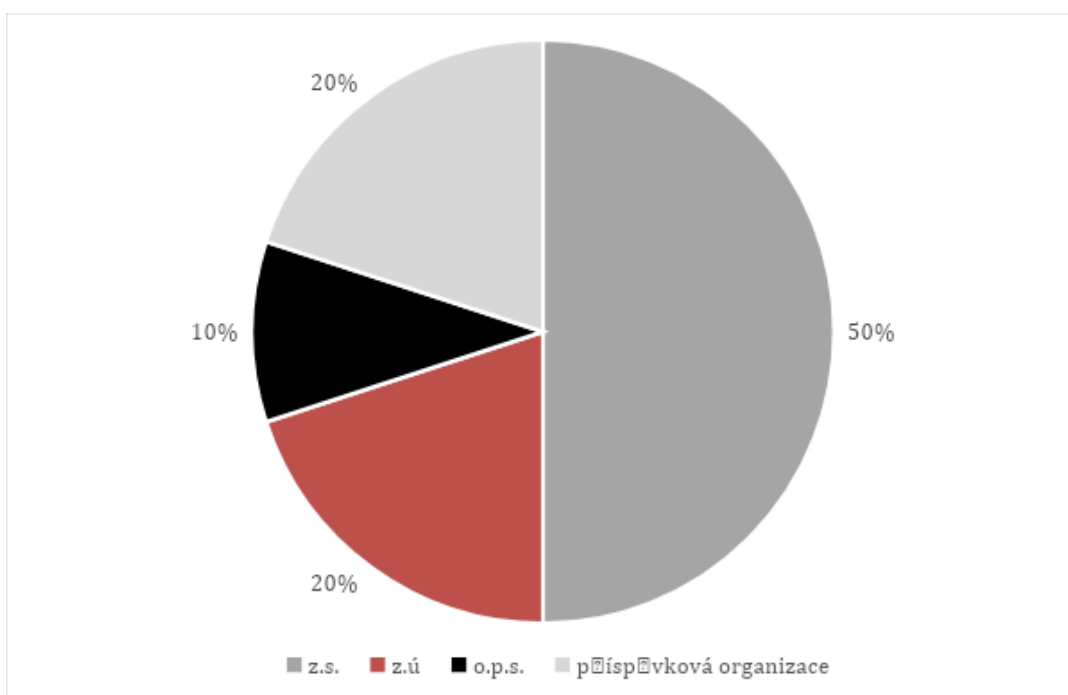
³ celosvětová pandemie koronaviru Covid-19 proběhla v roce 2020.

práci. Rozhovory byly buď přímo během jejich průběhu, nebo později ze záznamu přepisovány do elektronického formuláře, ze kterého byla později extrahována výzkumná data. Analýza nasbíraných dat byla provedena v programu Microsoft Excel. Nejprve došlo ke kontrole nasbíraných dat, zejména pak kontrole jejich úplnosti. Bohužel se potvrdila výše zmíněná obava, že některá data (některé) organizace k dispozici nemají. To samozřejmě ohrožuje výpovědní hodnotu některých statistik – např. výpočtu průměrných hodnot či mediánů, proto tento fakt u dotčených hodnot uvádíme. Data, která jsme shromáždily, jsou kvalitativní i kvantitativní. Gró výzkumu jsme se zaměřily na ta kvantitativní. V rámci kvantitativních dat jsme pracovaly se všemi typy proměnných. Podle typu proměnné jsme v rámci statistik pracovaly s nejčastější hodnotou, případně nejčastější hodnotou a střední hodnotou, kde to povaha proměnné dovoľovala, pak i s průměrem.

1 O organizacích

1.1 Právní forma

Většina ze zkoumaných organizací jsou neziskové organizace (čtyři zapsané spolky, dva zapsané ústavy a jedna obecně prospěšná společnost), dvě jsou součástí krajské příspěvkové organizace. Ačkoliv je volba právní formy (v případě neziskových organizací) jistě ovlivněna celou řadou faktorů, lze říci, že založení spolku je jednodušší (administrativně) a poskytuje větší flexibilitu a tato právní forma je vhodnější pro menší organizace (což odpovídá i výsledkům tohoto šetření). Zapsaný ústav je pak méně flexibilní, nicméně stabilnější, může mít snazší přístup k některým zdrojům financování a grantům a v neposlední řadě, může být vnímán jako důvěryhodnější a “prestižní”.

Graf 1: Zastoupení jednotlivých právních forem mezi dotazovanými organizacemi

1.2 Doba fungování

Nejstarší z dotazovaných organizací byla založena v roce 2005, nejmladší pak v roce 2021⁴. Polovina organizací vznikla mezi lety 2009-2011, v letech kolem vzniku představení “La Putyka” „prvního českého souboru, který se sám označoval za ryzí nový cirkus a významně pomohl k další popularizaci žánru – Cirku La Putyka“⁵. V roce 2021, po několikaleté pauze vznikly hned tři organizace. Z rozhovorů se zástupci nejmladších organizací nicméně vyplynulo, že zkušenosti s organizací cirkusových akcí a lekcí jejich týmy začaly sbírat ještě

⁴ CZirkids v Trutnově 2024

⁵JARCHOVSKÝ, Adam a KLUSÁKOVÁ, Kateřina. Základy cirkusové pedagogiky. Praha: Cirqueon, 2021. ISBN 978-80-270-9555-1. Strana 11.

před tím, než založili právnickou osobu, pod kterou teď fungují jako organizátoři cirkusových kurzů, nepsaná historie organizací je delší. V České republice existují i cirkusové subjekty s kratší historií, nicméně ty buď nejsou institucionalizované, nebo je jejich historie pro zařazení do výzkumu příliš krátká.

1.3 Geografické rozdělení

Z deseti dotazovaných organizací tři sídlí v hlavním městě. Není to náhoda, hlavní město soustřeďuje velké množství lidí, kteří nabídku cirkusových kurzů mohou využít. I většina ostatních organizací se nachází ve městě s více než 100 000 obyvateli, často v krajském městě, kde je obecně vyšší poptávka po kurzech pro děti a mladistvé už jen díky vyšší koncentraci populace. Výjimku tvoří pouze jedna organizace pracující v sídle s 20 000 lidmi. Zajímavostí je fakt, že žádná z organizací v České republice není severněji, než Praha (než 50° s.š), mladý cirkus je tak záležitostí výhradně "jižní" části republiky. Bylo by chybou se domnívat, že kraje nezastoupené v této studii cirkus jako nástroj práce s mládeží neznají. V Královéhradeckém kraji, konkrétně v Trutnově vzniklo cirkusové vzdělávací centrum pro děti a mládež koncem roku 2023 (proto již ve studii zahrnuté není). V Ústeckém kraji, konkrétně v Chomutově proběhla série cirkusových workshopů pro děti v rámci projektu Circus Base v roce 2022. Lze se tak domnívat, že tato "geografická nerovnováha" se časem změní.

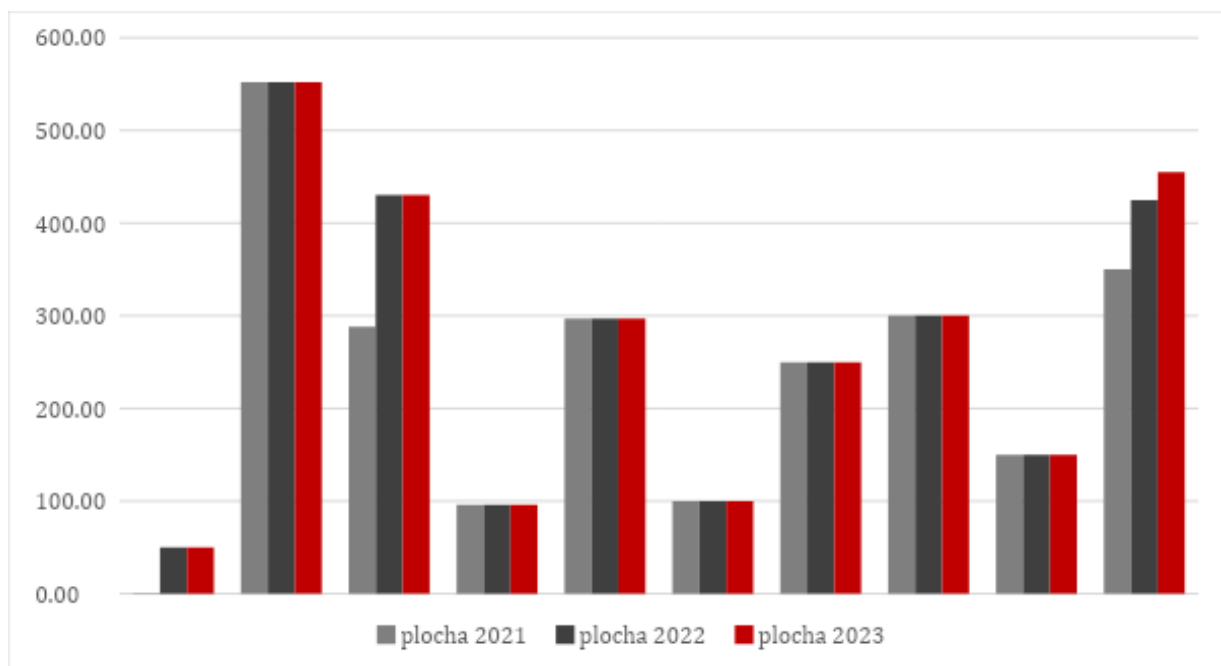

1.4 Prostor

Jedna organizace funguje ve vlastním prostoru, zbývajících devět (osm v roce 2021) v prostorách pronajatých. Z toho mají čtyři organizace prostor samy pro sebe a pět (čtyři v roce 2021) jej sdílejí s dalšími organizacemi (školou, sportovním klubem, aj.). V rámci sledovaného období změna ve struktuře vlastnictví prostor nenastala. Co se ale mírně změnilo byla plocha prostor, které organizace pro výuku kurzů využívaly. Kumulativní plocha

(tj. celková plocha využívaná všemi organizacemi k výuce cirkusových kurzů) vzrostla za sledované období skoro o 300 m², počet oddělených sálů pak o 5, z 16 na 21. Největší podíl na tom měly dvě pražské organizace, které rozšířily svoje působení do dalších sálů (ať už jinde v Praze, či ve vlastním areálu). Průměrná plocha využívaná k výuce cirkusových kurzů byla 268 m² (265 m² v roce 2021), medián 273 m² (288 m² v roce 2021, před vznikem Prostě cirkus). Tato čísla by nicméně mohla být bez dalšího komentáře velmi zavádějící. Z dalších statistických ukazatelů zjistíme, že standardní odchylka je přibližně 166,11m², což je při tomto průměru vysoká hodnota. I to nám naznačuje, že existují velké rozdíly mezi jednotlivými organizacemi, kdy nejmenší prostor, který organizace k výuce kurzů používá má 50 m² a největší pak víc, než desetkrát víc (552 m²).

V minulém sledovaném období byla průměrná plocha využívaná pro výuku pravidelných kurzů 203,64 m², medián 198 m². Nárůst, který můžeme sledovat mezi těmito dvěma obdobími je dán téměř výhradně zapojením dalších subjektů do průzkumu – dvě nově zapojené organizace disponují velkorysými prostory (552 m² a 430m²).

Graf 2: Srovnání velikostí ploch určených pro výuku cirkusových kurzů a jejich vývoj v letech 2021-2023

Pět cirkusových škol funguje v prostoru upraveném přímo pro cirkusové aktivity, jeden objekt byl dokonce postaven přímo za tímto účelem. Další čtyři prostory vznikly za pomoci nákladné rekonstrukce, ať už v bývalé industriální budově, bývalé škole či v kulturním domě. Zbývající organizace využívají pro potřeby závěsné akrobacie nejčastěji sportovní haly. Tréninkové prostory většinou čítají jednu větší halu vhodnou pro výuku široké škály cirkusových technik s dostatečně vysokým stropem pro závěsnou akrobacii. Tam, kde je hal více (2 nebo 3), jde o menší prostory umožňující jen vybrané, na prostor méně náročné disciplíny, jako jsou např. základy žonglování, párová akrobacie nebo základy pozemní

akrobacie. Některé, zejména menší organizace, využívají pouze prostor nevhodných na závěsnou akrobacii, pro výuku této tak musí spoléhat výhradně na dobré počasí a plenér.

Bohužel, na rozdíl od původního průzkumu, jsme nebyly s to nasbírat relevantní data o tom, kolik procent nákladů tvoří v jednotlivých organizacích právě náklady na prostor a starost o něj. Z vývoje cen na trhu nemovitostí se můžeme domnívat, že tyto vzrostly, o kolik a jakou část rozpočtů organizací tvoří nicméně nebyli jejich zástupci s to odhadnout.

1.5 Studenti

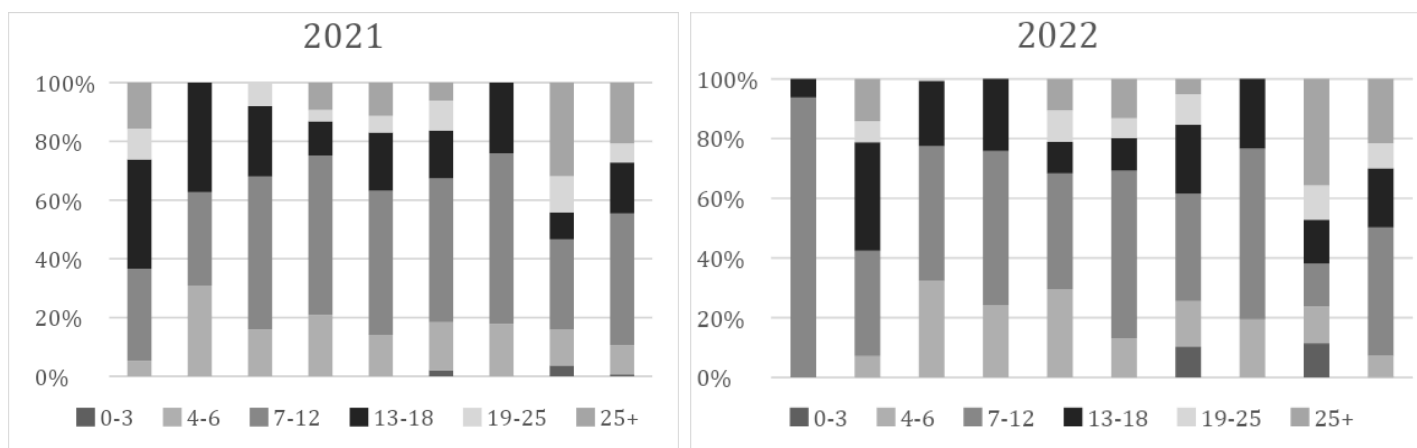
1.5.1 Věkové rozdělení

Stejně jako v původní studii jsme pro potřeby srovnání zachovaly věkové skupiny přibližně korelující se stupni školní docházky – děti mimo školní docházku (0–3 roky), školkové děti (4–6 let), první stupeň (7–12 let), druhý stupeň a střední školy (13–18 let). Stejně tak u dospělých jsme zachovaly jen dvě kategorie – vysokoškolští studenti a mladí dospělí (19–25 let) a starší dospělí (26 let a více).

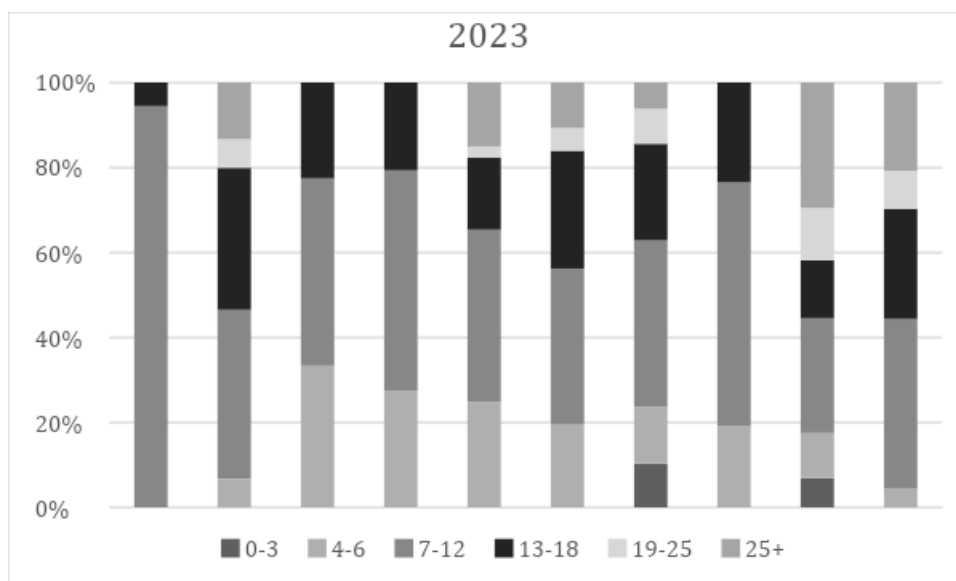
Z následujících grafů je možné vidět rozdílné zaměření jednotlivých organizací s ohledem na věkové skupiny kurzistů. Zatímco některé organizace pokrývají celé spektrum „od kolébky do důchodu“, většina organizací si vybírá jen některé životní etapy – ať už cesta jejich kurzistů v organizaci končí s dospělostí, nebo začíná až se školní docházkou. Toto rozhodnutí vychází ze spousty různých faktorů – ať už na straně organizace (časové a prostorové možnosti, zkušenosti s jednotlivými věkovými skupinami, osobní preference) tak externích (zejména poptávka). Absolutně nejpočetnější (napříč organizacemi) je skupina ve věkovém intervalu 7–12 let, která tvoří 40 % všech kurzistů⁶. Druhou nejpočetnější skupinou jsou žáci druhého stupně a středních škol (13–18 let), která tvoří asi pětinu všech studentů. Nejméně zastoupená je pak skupina nejmladší, 0–3 roky, která dosahuje asi 3 % a není zastoupena u všech organizací (viz graf č.3). Úplně nejmladšímu studentovi cirkusových kurzů dotazovaných organizací byl rok a půl. Nejstarší studenti se pohybovali těsně po padesátce, ovšem jen do roku 2023, kdy Cirqueon spustil kurz Cirkus třetího věku a věk nejstaršího studenta rázem vzrostl téměř o čtvrt století.

---

⁶ 44% v roce 2021

7

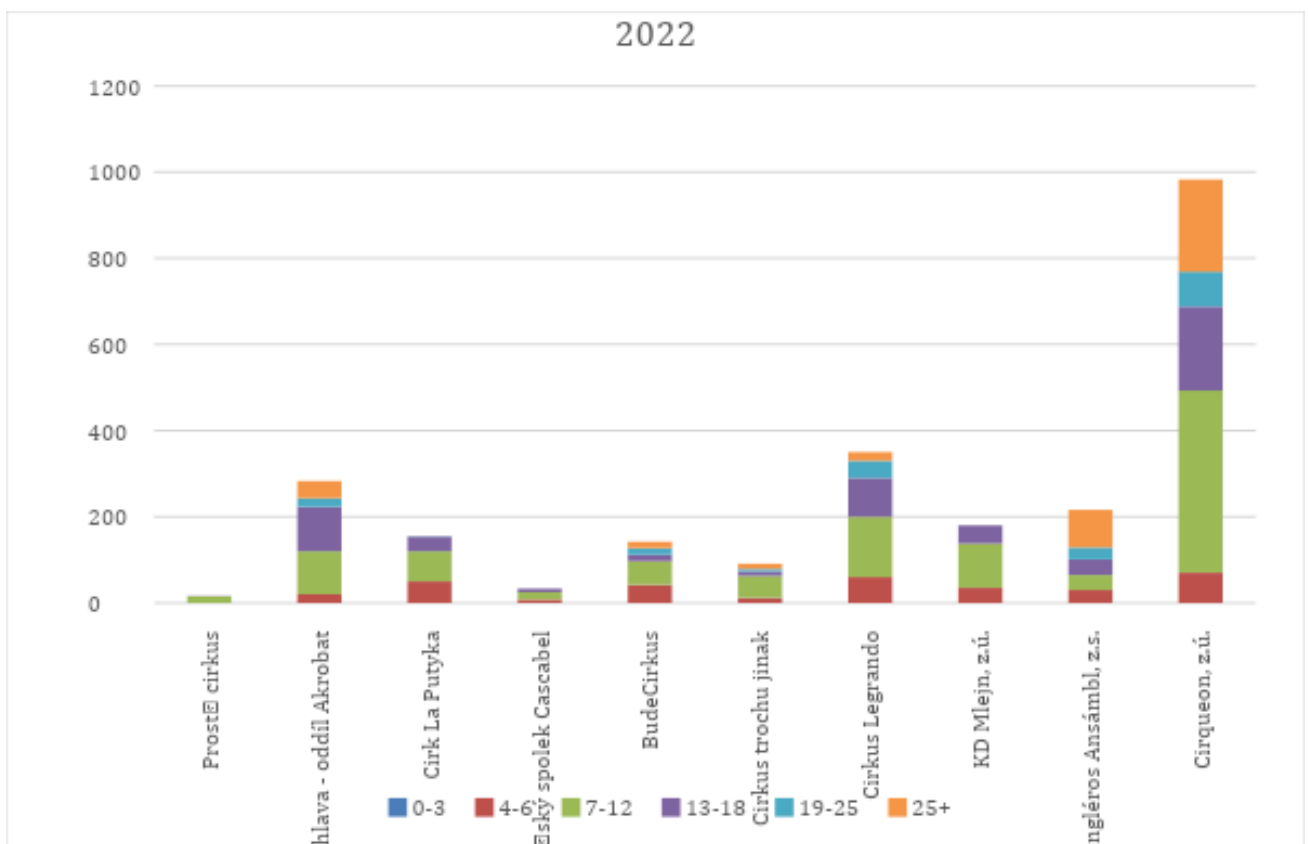
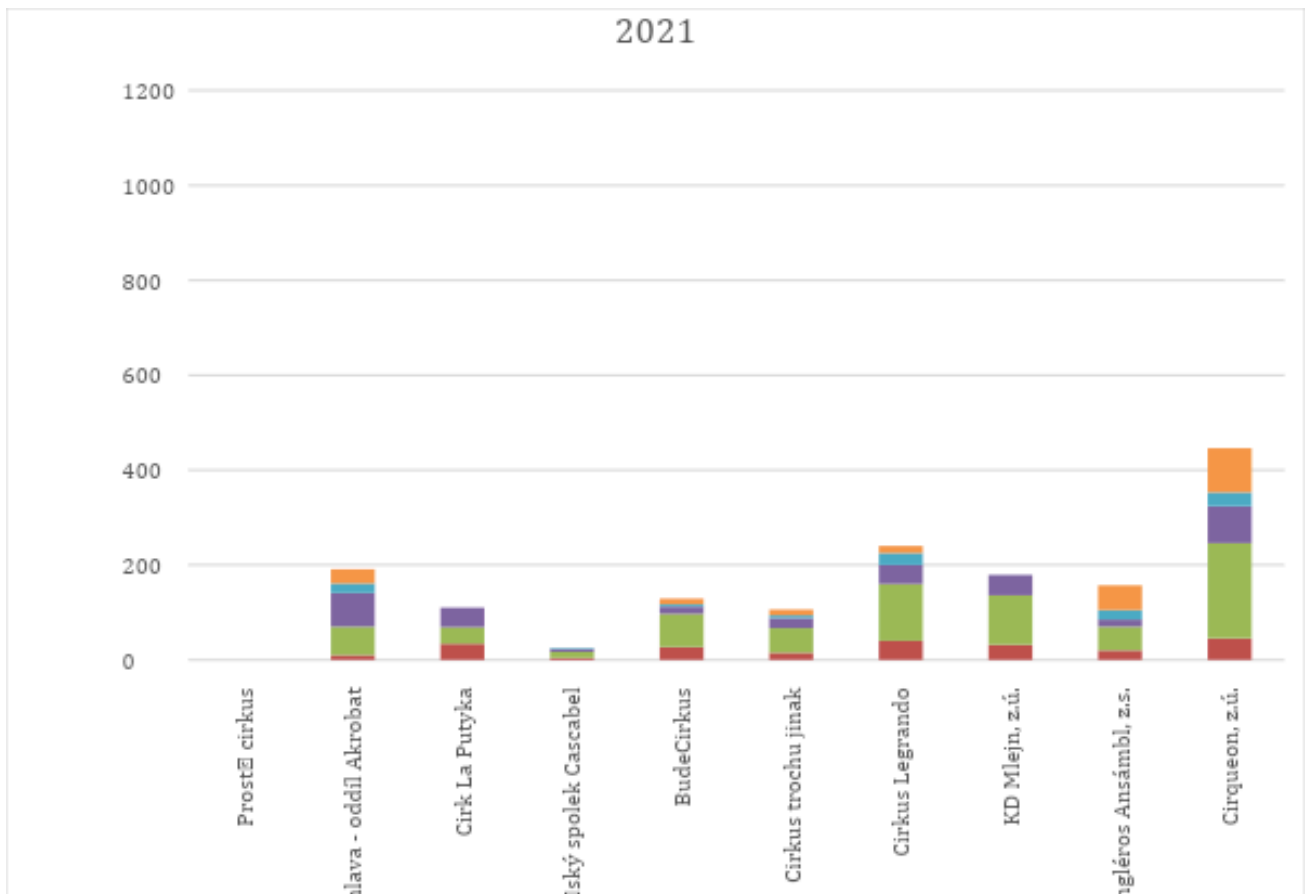

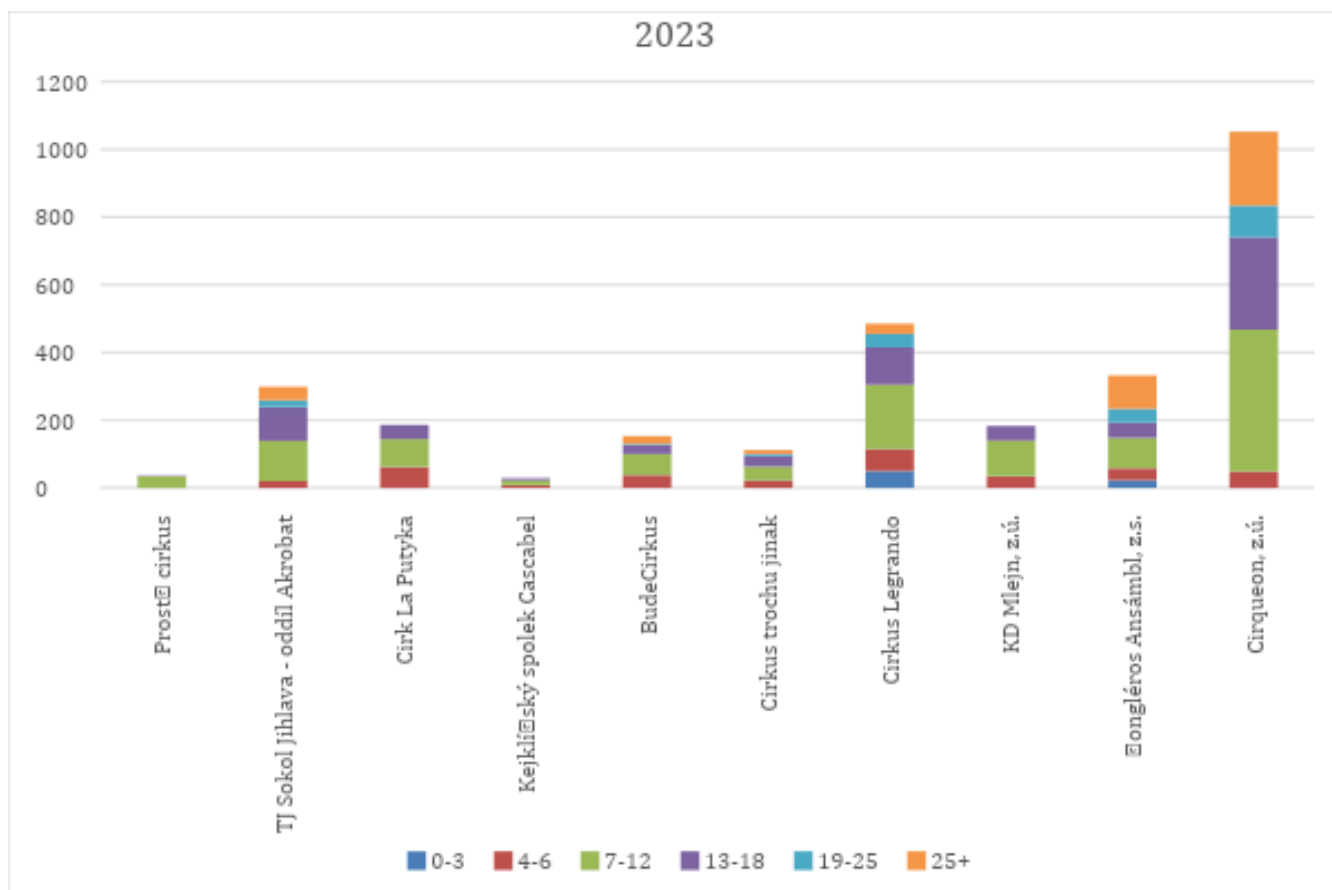
Co se

absolutních počtů kurzistů týká, na následujícím grafu je vidět velký rozdíl mezi jednotlivými organizacemi. Toto není překvapivé, protože počet pořádaných kurzů (a tedy přímo úměrně i počet kurzistů) je ovlivněný celou řadou faktorů. Z těch námi zkoumaných např. prostorovými možnostmi jednotlivých organizací či velikostí lektorského týmu. Tyto pak dále souvisí s financováním organizací a jejich podporou ze soukromých i veřejných zdrojů. Hned několik z dotazovaných organizací uvedlo, že právě prostory a jejich nevhodnost, nedostatečná kapacita, či dokonce nejistota prostor do budoucna jsou hlavní překážkou dalšího rozvoje. Další často zmiňovanou překážkou byl právě nedostatek (kvalifikovaných) lektorů a jejich obtížné shánění.

7

8

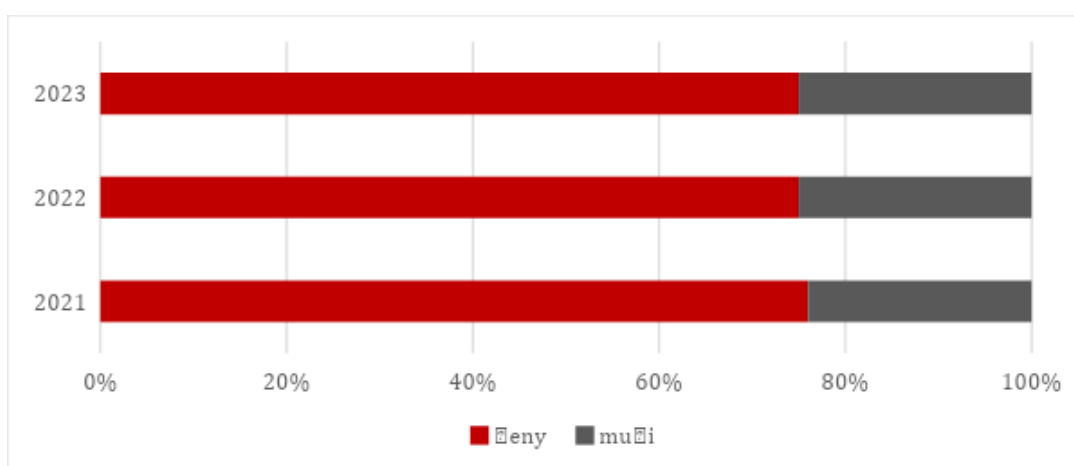

Z grafů je také velmi dobře vidět postupný návrat studentů po pandemii a to zejména u větších organizací. Zatímco menší spolky si relativně drží stejné absolutní počty studentů před i hned po pandemii (samozřejmě s výjimkou roku 2020, kdy kurzy neprobíhaly vůbec), těm větším (z hlediska počtu studentů) trval návrat na původní počty o něco déle.

1.5.2 Genderová skladba

V původní studii se ukázalo, že v České republice dominují mezi studenty cirkusových kurzů ženy. To se nezměnilo ani v námi sledovaném období. U většiny organizací představovaly ženy kolem tří čtvrtin všech studentů, někde dokonce až 93 %. O důvodech tohoto rozložení můžeme spekulovat. „Nepodložených) teorií je několik. Jedna z nejpopulárnějších mluví o tom, že tanec a příbuzné obory jsou lákavé pro dívky a ženy pro svoji nesoutěživost, možnost si pohyby opakovaně zkoušet a zlepšovat se v nich, tvořit společně a vzájemně se podporovat.“⁸ I v naší studii se ukazuje, že počet studentek nad studenty výrazně převažuje. Nicméně, ani při srovnání se světem se nejedná o významnou odchylku. Hned několik autorů ze zahraničí⁹ zabývajících se novým cirkusem zmiňuje, že většinu studentů volnočasových vzdělávacích cirkusových programů tvoří ženy (v 60–90 %).

Graf 4: Procentní zastoupení žen/mužů na cirkusových kurzech (median)

⁸ ADOLFOVÁ, Barbora a KUBÍČKOVÁ Jana Ada. Mladý cirkus v ČR 2018 - 2020. Praha 2021. Strana 27.

⁹ např. Salaméro, Émilie. 2009. "Devenir artiste de cirque aujourd'hui: espace des écoles et socialisation professionnelle." Unpublished PhD diss., l'Université de Toulouse III, France. či Davis, Jacqueline L, and Jennifer P. Agans. 2014. "The Results Are IN! From the Circus & ME: AYCO Youth Circus Study." In American Circus Educator Conference, 90. Montreal.

Graf 5: Zastoupení žen/mužů v jednotlivých organizacích v letech 2021-2023

Jak je vidět z grafů výše, mezi organizacemi existují velké rozdíly v procentním zastoupení žen a mužů na kurzech. Ve většině z nich tvoří ženy nadpoloviční většinu, někde dokonce až 94 % všech kurzistů, někde „pouze“ 58%. Při bližším pohledu na organizace, kde ženy převažují jen mírně (do 65 % kurzistů) zjistíme, že u nich dominují studenti ve věkových kategoriích do 18 let s výrazným podílem studentů do 13 let (48 %¹⁰). U tří organizací tvoří studenti do 18 let dokonce 100 % všech studentů. Zdá se tedy, že výraznější rozdíl mezi zastoupením žen a mužů na cirkusových kurzech se zakládá někde před prahem puberty. To potvrzují také zástupci organizací na základě svých pozorování z praxe.

Ačkoliv i v tomto období měly organizace možnost zařadit své studenty také do kategorie nebinárních osob, opět se nestalo, že by toho kterákoliv z nich využila. Opět, předpokládáme, že takto se identifikující osoby v řadách cirkusových organizací jsou,

¹⁰ průměrné zastoupení této věkové skupiny v organizacích je 40%

nicméně, že tyto osoby svou nepříslušnost k ani jedné z možností muž/žena nezveřejňují, protože to jednoduše není potřeba (nikdo se jich na to neptá).

1.6 Disciplíny

Kvůli porovnatelnosti s původní studií jsme zachovaly členění cirkusových disciplín do pěti základních oblastí a dvě obecnější kategorie (práci s ohněm a rytmus a hudbu).

Při dotazování se na vyučované cirkusové techniky jsme zachovaly souborné kategorie základních pěti oblastí cirkusových umění (akrobacie – v našem případě ještě rozdělená na pozemní a párovou, závěsná akrobacie, žonglování a manipulace s objekty, balanční techniky a klaunerie), dvě další obecnější kategorie, a to práci s ohněm a využití rytmu a hudby. V tabulce vidíme, že všechny organizace se snaží do svých pravidelných lekcí zapojit alespoň základy všech pěti cirkusových oblastí. Nižší zastoupení mají jen práce s ohněm a hudbou a rytmem. U manipulace s hořícími objekty jde samozřejmě především o bezpečnostní riziko. Těmto disciplínám se věnují jen organizace pracující se staršími studenty a s lektorskou základnou s bohatými zkušenostmi s vystupováním ve fire shows. U hudby a rytmu může být nižší zastoupení v odpovědích způsobeno přehnanou skromností organizací, pocitem, že tuto oblast v lekcích dostatečně neakcentují. Rozdíly mezi organizacemi a jejich nabídkou disciplín jsou patrné až v podrobném přehledu jednotlivých kategorií, i když i zde se oproti předchozímu časovému období rozdíly stírají. Podrobně proto vyhodnocujeme pozemní a závěsnou akrobacii, žonglování, balanční techniky a klaunérii a divadlo.

Tabulka 1: Vyučované disciplíny, srovnání (v letech 2018-2020 se průzkumu účastnilo sedm organizací)

DISCIPLÍNA	2018-2020	2021-2023
pozemní akrobacie	7	10
párová akrobacie	7	10
závěsná akrobacie	7	10
žonglování a manipulace	7	10
klaunerie a divadlo	7	9
balanční techniky	7	9
oheň	4	3
hudba/rytmus	6	5

Z přímého porovnání je vidět, že se náplň cirkusových kurzů dramaticky neměnila. Všechny dotazované organizace vyučovaly alespoň nějakou z disciplín pozemní, párové i závěsné akrobacie, žonglování a manipulaci. Téměř všechny také balanční techniky. U hudby a rytmu nastal podobný případ jako v minulé iteraci studie – některé z organizací se vyjádřily, že s nimi nepracují natolik, aby je mohly s čistým svědomím uvést jako součást náplně svých kurzů i přes to, že je ve výuce využívají.

Při podrobnějším pohledu na vyučované disciplíny pozemní akrobacie vidíme největší zastoupení u lidských pyramid (10 organizací), méně u silové hand to hand akrobacie (7) a okrajově u disciplín vyžadujících pokročilost u studentů i lektorů jako banquine (2) a disciplín předpokládajících vysoké investice do specializovaného vybavení jako trampolíny (2) či teeter board (1). Byť jsme ji neměly jako samostatnou kategorii, organizace do pozemní akrobacie často řadily základy gymnastiky nebo gymnastiku obecně se zaměřením na práci s airtrackem (nafukovací odpruženou žíněnkou). Ta se také velmi často objevovala v odpovědi na otázku, na jaké vybavení jsou organizace nejvíce pyšné.

Nejpopulárnějšími technikami závěsné akrobacie jsou bezesporu šály (10) a kruh (10). A to dokonce i v centrech, která nemají prostor uzpůsobený na výuku závěsné akrobacie – tato je musí učit za dobrého počasí venku. Následované jsou hrazdou (9), lanem (8) a strapsy (6). Některá cirkusová centra mají i velmi specializované závěsné objekty, jako kostku (2), kouli (1), cloud (1) či hamaku (1).

U žonglování a manipulace existuje celá řada možností s čím a jak žonglovat. Během rozhovorů se zástupci organizací se ukázalo, že námi sestavený seznam rozhodně nebyl vyčerpávající a v některých centrech se studenti setkají i s běžně ne tolik rozšířeným materiálem. Ve všech dotazovaných organizacích studenti žonglují s míčky, kruhy, šátky a flowersticky (10), o něco méně též s kuželkami, diabolem a poi (9). Několik organizací používá klobouky (4), talíře a juggle boardy (3), ojediněle také tyče, vlajky, vějíře aj.

Kromě jedné organizace, která se balančními technikami vůbec nezabývá, všechny školy učí balanc na chodící kouli a rola bola¹¹. Rozšířenými disciplínami jsou také jízda na jednokolkách (7) a slackline (6). Méně rozšířené, především kvůli své prostorové náročnosti a vyšším pořizovacím nákladům, je chůze na pevném (4) či volném laně (2), funambulismus¹² (2) a cyr wheel (2). Jednotlivá centra pak učí také balanc na chůdách či jízdu na pedalu.

Klaunérii a divadlo jakožto soubornou kategorii uvedla ve vyučovaných disciplínách většina organizací, i když občas, podobně jako v případě hudby a rytmu, spíše jako doplňkovou aktivitu. Při rozpadu na jednotlivé subžánry již můžeme pozorovat drobnější nuance. Pohybové divadlo je nejrozšířenější disciplínou (6), následovanou klaunerií (4) a pantomimou (3). Jen dvě organizace zapojují do výuky divadelní hry. I tentokrát nám do výběru v kategorii "jiné" přibyla také moderní magie (1) a fakírská čísla (1).

1.7 Vystoupení

„Předvádění (ukazování) cirkusových disciplín je důležitou součástí přístupu cirkusové pedagogiky“¹³ a i z výsledků průzkumu je vidět, že tvoří i důležitou součást cirkusových kurzů ve zkoumaných organizacích. Studenti všech dotazovaných institucí vystupovali každý

---

¹¹ deska balancující na válci

¹² chození po pevném laně s balanční tyčí

¹³ JARCHOVSKÝ, Adam a KLUSÁKOVÁ, Kateřina. Základy cirkusové pedagogiky. Praha: Cirqueon, 2021. ISBN 978-80-270-9555-1. Strana 71.

ze sledovaných roků alespoň jednou¹⁴, nejčastěji na vlastní akademii před spolustudenty, rodinnými příslušníky a veřejností. Kromě nejrůznějších festivalů vystupovali studenti také na akcích se specifickým publikem, ať už pro seniory, či pro hendikepované spoluobčany. Jedna z organizací své studenty dokonce využila v reklamě.

Jak můžeme vidět z následující tabulky, v roce 2020 došlo k dramatickému poklesu počtu vystoupení. V tomto roce nejen výrazně ubylo festivalů a kulturních akcí, ale také prezentací studentů v rámci vlastních akademií, protože organizace kvůli vládním nařízením musely pozastavit vedení svých kurzů. Pozitivní je, že v roce 2021 se vše téměř ihned vrátilo do původních, předpandemických čísel, alespoň z pohledu typů akcí, na kterých mladí studenti vystupovali.¹⁵ Z tabulky č.4 vidíme, že ne z hlediska množství těchto akcí.

Tabulka 2: zastoupení zkoumaných organizací na akcích, na kterých jejich studenti vystupovali v letech 2018–2023

PŘÍLEŽITOST VYSTOUPENÍ	2018	2019	2020	2021	2022	2023
vlastní akademie	6	6	1	9	10	10
vlastní festivaly	2	2	0	3	3	5
jiné festivaly	3	4	3	6	8	9
site-specific projekty	2	1	0	2	2	2
průvody			0	3	4	4
komerční akce			1	2	2	1
komunitní akce			1	1	1	1

POČET VYSTOUPENÍ	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PRŮMĚR	11,33	11,83	3,4	2,4	3,4	5,7
MEDIAN	4	4,5	3	2	3	2,5
MIN	1	2	0	1	1	1
MAX	35	35	7	6	8	25

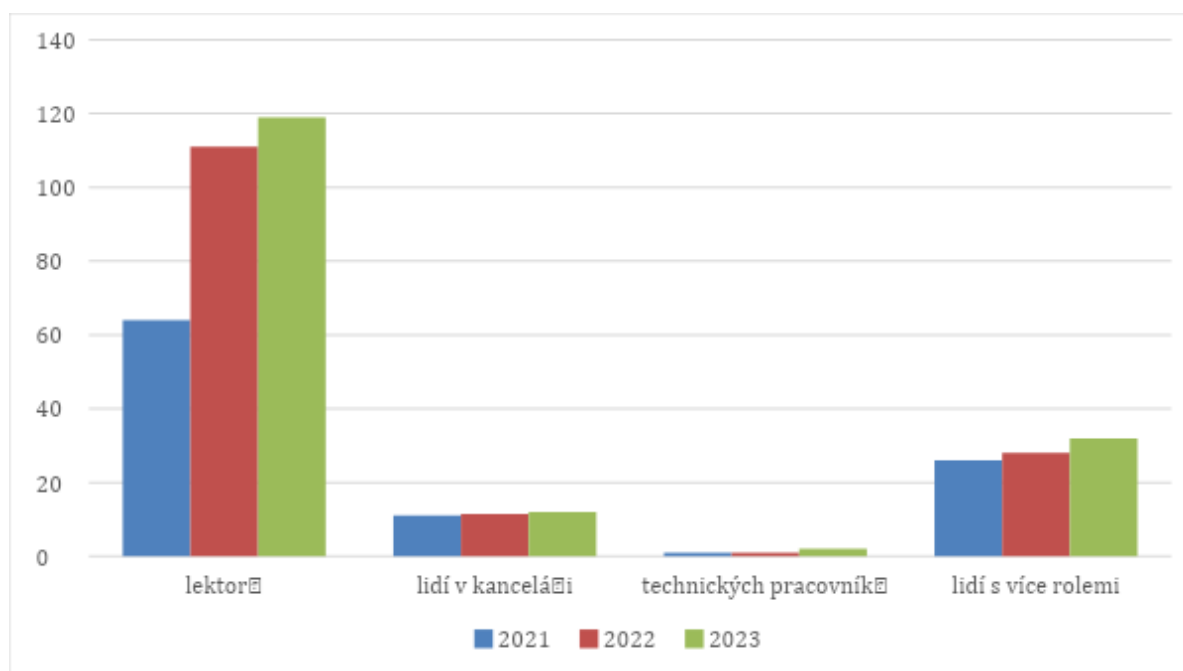
1.8 Zaměstnanci a lektori

Některé z organizací měly problém s uvedením počtu zaměstnanců na jednotlivých pozicích. Na rozdíl od většiny organizací, kde je běžné, že jednotliví lidé v organizaci mají více rolí (v součtu napříč organizacemi kolem třiceti lidí) u těchto byl problém opačný. Daný pracovník měl roli jak v "části" zabývající se cirkusovými kurzy, tak v části organizace s jinou agendou.

¹⁴ medián byl 2, resp 3 vystoupení za rok

¹⁵ v naší tabulce vidíme v roce 2021 nárůst, který je nicméně způsoben zvýšením počtu dotazovaných organizací.

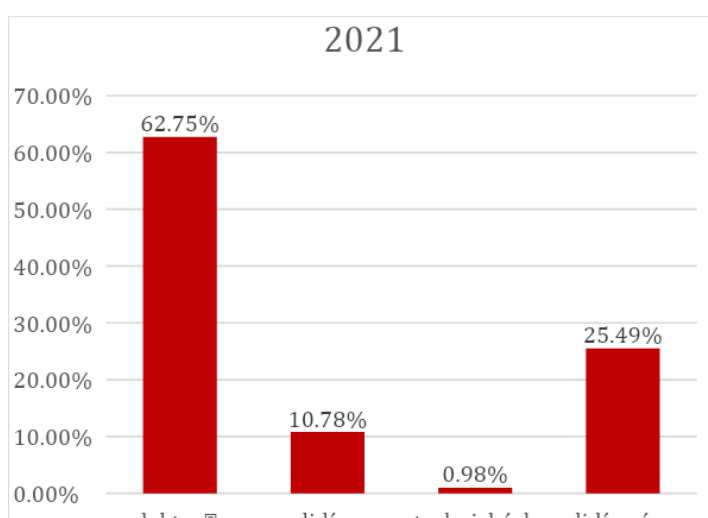
Nejčastěji to bylo v případě kancelářských či technických pracovníků v příspěvkových organizacích. V těchto případech organizace uváděly kvalifikovaný odhad, na kolik daného pracovníka vytěží agendou přímo spojenou s cirkusovými kurzy.

Graf 6: Počty lidí zastávajících jednotlivé profese v cirkusových organizacích (součty za daný rok)

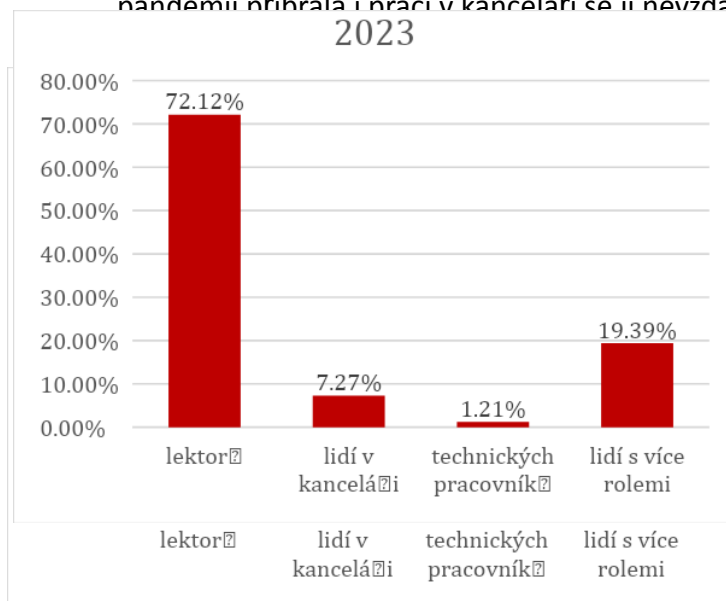
Jak je vidět, počty spolupracovníků cirkusových organizací na všech pozicích meziročně rostly. Důvodů může být hned několik - rok 2021 byl rok po Covidové pandemii, kdy došlo k utlumení aktivit a snížení počtu lektorů v organizacích. Zejména lektori jsou nejčastěji nájímáni na práci formou DPP, DPČ (62 %) ¹⁶ či jako OSVČ (30 %) ¹⁷. Útlum aktivity cirkusových center tak znamenal také útlum spolupráce. Navíc, v roce 2021 vznikla jedna nová organizace (aktivní v oblasti pořádání cirkusových kroužků od roku 2022) a dvě organizace rozšířily svou aktivitu do nových prostor, bylo tak třeba rozšířit i lektorský tým ¹⁸. Růst do nových prostor se u jedné organizace opakovl i v roce 2023 a spolu s ním i další rozšíření lektorského týmu. Toto rozšíření by mohlo vysvětlit i nárůst na ostatních pozicích.

Není překvapivé, že druhou nejpočetnější skupinou pracovníků cirkusových organizací jsou lidé s více rolemi. Zejména u menších organizací tvoří tyto lidé většinu spolupracovníků. Tito lidé často jednak lektorují cirkusové kurzy, nicméně také řeší administrativu nebo technickou část agendy, komunikují s rodiči i veřejností a plánují akce.

Pokud se podíváme na procentní poměry jednotlivých profesí v organizacích a zejména pak na jejich srovnání s lety 2021, 2022 a 2023, můžeme vidět, že se v sledovaných letech mění podíl jednotlivých profesí. Zejména lektorů, jejich podíl klesl z 62,75% v roce 2021 na 52% v roce 2022 a 30% v roce 2023. Lidé s více rolemi naopak jejich podíl vzrostl z 25,49% v roce 2021 na 35% v roce 2022 a 32% v roce 2023.

2018–2020, vidíme v roce 2021 celkový pokles v kategorii “leктоři” (o sedm procentních bodů) a nárůst u kategorie lidí s více rolemi. Lze se domnívat, že v „pocovidovém“ roce 2021, kdy se pravidelné kurzy stále ještě potýkaly s řadou omezení organizace zaměstnaly lektory i jinou, nejčastěji kancelářskou, agendou, aby s nimi mohly nadále udržet spolupráci. Vidíme také, že poměr lektorů se vrátil zpět nad 70% hned v roce 2022 kde se ustálil. Podobný “odliv” proběhl také u kategorie administrativních pracovníků (“lidí v kanceláři”). Ten ale neproběhl bezprostředně s pandemií a jejími následky, ale s ročním časovým posunem. Dá se tedy předpokládat, že důvod je vlastně tentýž; část lektorů, která v pandemii přibrala i práci v kanceláři se jí nevzdala, na „rozkročené“ pozici zůstala.

Podíváme-li se na absolutní čísla, vidíme, že lidí v kanceláři reálně neubývá a lidí s více rolemi mezi lety 2021 a 2023 výrazně nepřibýlo. Tyto poměrové posuny jsou způsobeny především nárůstem lektorské základny, a to v námi sledovaných letech téměř na dvojnásobek.

1.8.1 Lektoři

Velikost i složení lektorského týmu se napříč organizacemi lišila skoro stejně zásadně, jako velikost prostor, které jednotlivé organizace využívaly. Není to až tak překvapivé, protože jedno s druhým relativně úzce souvisí. Velmi často leктоři zastávali v organizaci více pozic najednou, možnost být „pouze“ lektorem se objevovala u větších organizací či u organizací s „přísnější“ hierarchií.

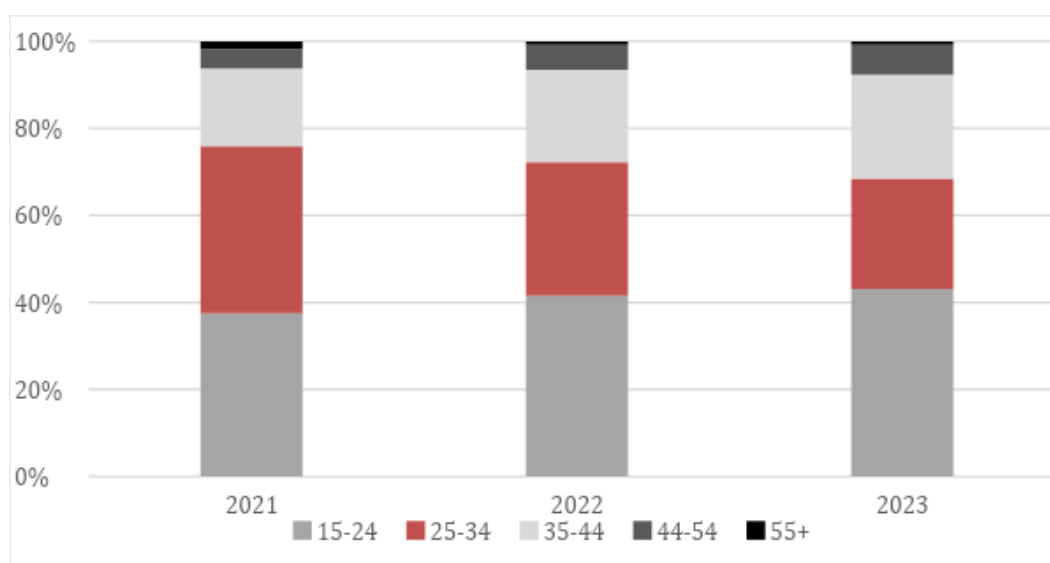
Většinu lektorů tvořily ve všech sledovaných letech ženy. Nepodložených teorií, proč tomu tak je může být hned několik. První z nich je fakt, že ženy převládají i mezi studenty, tudíž, když se pak leктоři rekrutují z řad studentů, je větší pravděpodobnost, že to budou ženy. Další možností je celkově větší podíl žen ve vzdělávání¹⁹, a to zejména na úrovni mateřské a základní školy, což jsou i věkové skupiny zacílené většinou nabízených kurzů. Dalším faktorem, který stojí za zmínku je i vyšší podíl dívek a žen ve sportech jako je tanec a

¹⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele školního roku 2023/2024. Online. Statistický informační systém Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. 2024. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>. [cit. 2024-04-28].

gymnastika, které jsou s cirkusem do jisté míry příbuzné a které, na rozdíl od cirkusu, mají v Čechách delší tradici.

1.8.1.1 Věk lektorů

Jak je vidět z grafu č. 7, asi 2/3 všech lektorů bylo v roce 2023 mladší 34 let. U některých organizací tvořili mladí lidé do 34 dokonce 100 % lektorské základy, nicméně i proto, že tyto organizace měly jen jednoho či dva lektory. Pokud se podíváme na organizace s více než deseti lektory (6 organizací), vůbec nejmladší lektorskou základnu má Cirkus LeGrando (po vyčlenění KD Mlejn v této části kvůli nekompletním datům) s 72 % lektorů do 24 let, a 87 % lektorů do 34 let. Poměrně nejstarší lektorskou základnu mělo v roce 2023 Studio Cirk La Putyka pouze s 30 % lektorů do 34 let.

Graf 7: Věková struktura lektorstva (průměr)

Na tomto místě je vhodné zmínit, zda a jak do svého chodu organizace zapojují mládež (tj. studenty do 18 let). 80 % organizací uvedlo, že své mladé studenty zapojuje, nejčastěji jako pomocné či zástupné lektory (9). Několik organizací také své studenty vysílá na vzdělávací akce a stáže, ať už po republice, nebo i v rámci Evropských projektů (4), ale také jako dobrovolníky a pořádaných akcích (3) či jako producenty či produkční vlastních akcí a projektů.

1.8.1.2 Retence lektorů

Jednou z otázek průzkumu byla také otázka na fluktuaci lektorů – kolik procent lektorů působilo v organizaci (tj. učilo pravidelné kurzy pro děti) déle než jednu sezonu. U několika organizací to byli všichni, 100 % lektorů, v celkovém průměru 79 %²⁰. To je poměrně vysoké číslo. Důvodů, proč tomu tak je, může být opět několik. Na straně lektorů zejména nějaký „vyšší smysl“, který vidí v cirkusové pedagogice jakožto nástroji rozvoje mladých lidí (který

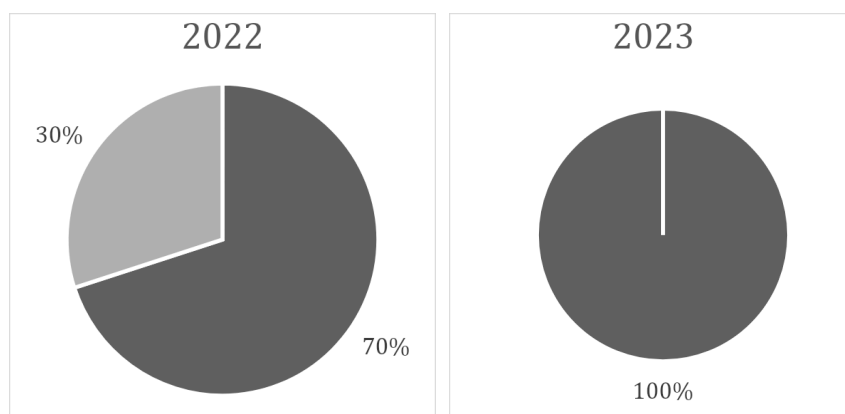
²⁰ 83 % v roce 2021, 89,7 % v roce 2022

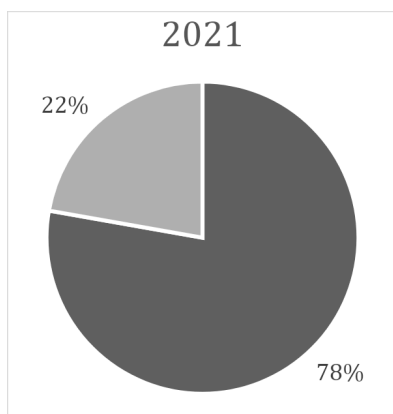
mnoho ze zástupců organizací formuluje v podobě mise), na straně organizace pak tím, že si tyto organizace své lektory vybírá (na základě jejich vlastností a zastávaných hodnot) a svých lektorů váží a dávají jim to najevo. Nepřímo s retencí lektorů souvisí také následující otázka, jak (ne)snadné bylo nové lektory nalézt. Protože nejde o veličinu, která by byla jednoduše kvantifikovatelná, vyjadřovali jsme ji umístěním na ose od „velmi snadné“ po „velmi složité“. I zde panovaly velké rozdíly, a to nejen mezi jednotlivými organizacemi, ale také mezi jednotlivými roky. V podstatě je zde možné vidět tři skupiny organizací – ty, které mají stabilní lektorský tým, a nerozšiřují nijak nabídku svých kurzů (často kvůli nevyhovujícím prostorám) a proto nehledají další lektory (a jejich „nalezení“ je tak pro ně snadné, resp. pro ně není otázkou). Další jsou organizace, které svou působností sice rozšiřují a svůj lektorský tým částečně obměňují, nicméně si „novou generaci“ lektorů v kurzech rovnou vychovávají. U těch je sice fluktuace lektorů trochu vyšší, nicméně je pro ně „velmi snadné nové lektory najít. Třetí skupinou jsou organizace, které si své studenty (systematicky) nevychovávají, nicméně by chtěly své aktivity rozšířit nebo jim lektori odcházejí (nejčastěji za studiem VŠ do jiného města). Pro ně je hledání vhodných lidí na lektorské pozice složitější.

1.8.1.3 Vzdělání a vzdělávání lektorů

Vzdělání lidí, které učí cirkusové kroužky je napříč organizacemi, ale i v jejich rámci velmi různorodé. Zastoupeny jsou jak kurikula předpokládaná (pedagogika volného času, pedagogika prvního stupně, tělesná výchova), tak i cirkusu velmi vzdálené obory. Cirkusové organizace nemají v oblasti formálního vzdělání na lektory konkrétní požadavky, kromě těch zákonem stanovených, mnohem častěji mluvili zástupci organizací o svých požadavcích na osobnostní kvality lektora a o požadavcích na přístup lektora k jeho studentům. Žádná z organizací také netrvala na povinném vzdělávání svých lektorů, i když zástupci všech uvedli, že to považují za žádoucí.

V roce 2023 poskytovaly či umožňovaly všechny dotazované organizace svým lektorům další vzdělávání. Toto vzdělávání bylo nepovinné a nejčastěji se jednalo buď o vzdělávací program jiné organizace (Základy cirkusové pedagogiky v Cirqueonu byly vůbec nejzmiňovanější), nebo nejrůznější in-house tréninky, sdílení a workshopy, v případě větších (starších, zavedenějších) organizací také vlastní lektorský program. Zastřešující vzdělávací program, který absolvuje co nejvíce lektorů napříč organizacemi pomůže zajistit určitou jednotu a vysokou úroveň vedení napříč republikou. Samozřejmě, ideálním stavem by byla existence vysokoškolského programu přímo na cirkusovou pedagogiku zaměřeného, to je ale v současné době stále ještě hudbou budoucnosti.

1.9 Spolupráce

Všechny dotazované organizace odpověděly, že spolupracují s dalšími organizacemi, nejčastěji na lokální a regionální, ale i na celorepublikové úrovni. Tři organizace spolupracují i na úrovni evropské. Mezi nejčastěji zmiňovanými typy organizací, se kterými centra spolupracují byly organizace cirkusové (např. v rámci české sítě mladého a sociálního

cirkusu Cirkonet), následované školami (9) a vzdělávacími a mládežnickými organizacemi obecně (6), sociální sférou (6) a komerčními organizacemi. Některé z těchto spoluprací souvisely se sociálním cirkusem, ať už se jednalo o spolupráci s nízkoprahovými centry pro mládež, seniory či lidi s OMJ.

1.10 Sociální cirkus

Více než polovina dotazovaných organizací (6) se v roce 2021 věnovala kromě “youth cirkusu”²¹ také sociálně-cirkusovým aktivitám. V roce 2023 již téměř tři čtvrtiny z nich (8). Sociální cirkus je forma cirkusové pedagogiky, která využívá principy cirkusových umění jako prostředek pro sociální integraci, rozvoj osobnosti a posilování komunitních vazeb. Jeho cílem je poskytnout prostor pro rozvoj nejen fyzických dovedností, ale také sociálních, emocionálních a kognitivních schopností jednotlivců v rámci různých sociálních skupin, včetně dětí, mládeže, seniorů, lidí s postižením a dalších zranitelných skupin. Velmi často zástupci organizací zmiňují chuť věnovat se těmto aktivitám více, ale zároveň nedostatek prostoru a zdrojů, aby to mohli dělat. Nejčastěji byly sociálně cirkusové aktivity zaměřeny na děti a mládež (často z nízkoprahových center, dětských domovů), seniory, hendikepované spoluobčany a, zejména v roce 2022, na uprchlíky z Ukrajiny.

²¹ “mladého cirkusu”

Závěr

Oblast cirkusové pedagogiky zažívá v České republice významný rozvoj a dostává se do podvědomí čím dál širší veřejnosti, kterou se daří přesvědčit o tom, že cirkus, jako nástroj práce s mládeží je „to pravé“. Neděje se to samo sebou, lví podíl na tom mají centra nabízející cirkusové kroužky pro děti i dospělé, jejich zakladatelé, spolupracovníci, lektoři a také studenti. Kdo jsou a jak se jejich stavy v průběhu času mění jsme se pokusily zodpovědět také v této studii.

V České republice i nadále vznikají nová cirkusová centra, jejichž náplní je práce s mládeží. Za poslední tři roky vznikly taková organizace hned čtyři. Analýza Mladý cirkus v České republice 2021–2023 navazuje na předchozí studii z let 2018–2020 a dál sleduje vývoj jednotlivých veličin. Minulá studie končila rokem 2020, který byl poznamenán pandemií Covid 19, která znamenala mj. i výrazná omezení pro organizace poskytující volnočasové aktivity. Ačkoliv následky přetrvaly ještě do prvního pololetí roku 2021, z výsledků analýzy vyplývá, že všechna centra pandemii nejen přežila, ale mnoho z nich v letech bezprostřední po ní dále rostou. Zvětšují se prostory k výuce mladého cirkusu určené, roste počet lektorů, roste počet studentů.

Nicméně, ani tentokrát nemůžeme říci, že situace mladého cirkusu je v České republice ideální a bez překážek. Největšími omezeními, které zástupci jednotlivých organizací zmiňují jsou nedostatek vhodných prostor pro výuku cirkusových kurzů (ať už zcela nevhodných – s malou výškou stropu, nemožností kotvení apod.), či „jen“ s omezenou kapacitou, která limituje počty kurzů či kurzistů, jednání s vlastníky těchto prostor (určitá míra nejistoty ohledně toho, zda jim prostory budou dále pronajímány či za kolik peněz), obtížné hledání nových kvalitních lektorů, nebo neúspěšný či málo úspěšný fundraising, ať už z veřejných či soukromých zdrojů.

Jednotky otázek zaměřených na sociální cirkus poskytly analýze další rozměr a ukázaly na druhou důležitou oblast cirkusové pedagogiky. Získaná data nicméně rozhodně nestačila na to, abychom mohly dojít nějakých přelomových zjištění, šlo spíše o „klouzání po povrchu“. Nicméně, přínosem je minimálně zjištění, že sociální cirkus je v organizacích tématem a že by si tato oblast jistě zasloužila analýzu samostatnou. Ideálně, se zaměřením na kvalitativní, spíše než kvantitativní výzkum.

Na tomto místě je nezbytné zmínit také limity této analýzy. V první řadě je omezením nízký počet respondentů (10 subjektů), který je dán vysokou pracovní vytižeností představitelů cirkusových center, kteří mají často na starosti hned několik rolí. Další překážkou se ukázala být různá povaha organizačních struktur jednotlivých organizací, která některým z jejich zástupců znesnadnila zodpovězení otázek zejména v ekonomické a finanční části a části o zaměstnancích a spolupracovnících. V neposlední řadě pak také fakt, že některá data (zejména menší) organizace nevidují – údaje u těchto veličin jsou tedy kvalifikovaným odhadem. Opakovaně jsme také narazily na to, že některé organizace využívají rezervační systémy, které jim znesnadňují dohledání některých informací o jejich studentech, případně jim umožňují data získat pouze po školních, nikoliv po kalendářních letech. Strukturování dat pro naše potřeby tak zástupcům organizací zabralo více času, než by bylo vhodné a domnívám se tvrdit, některé z nich mírně demotivovalo ve výzkumném rozhovoru pokračovat.

Děkujeme všem zastoupeným organizacím a jejich týmům za ochotu, čas, spolupráci a upřímnost během výzkumných rozhovorů. **Seznam zdrojů**

ADOLFOVÁ, Barbora a KUBÍČKOVÁ Jana Ada. Mladý cirkus v ČR 2018 - 2020. Praha 2021.

DAVIS, Jacqueline L, and AGANS, Jennifer P.. 2014. "The Results Are IN! From the Circus & ME: AYCO Youth Circus Study." In American Circus Educator Conference, 90. Montreal

JARCHOVSKÝ, Adam a KLUSÁKOVÁ, Kateřina. Základy cirkusové pedagogiky. Praha: Cirqueon, 2021. ISBN 978-80-270-9555-1.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele školního roku 2023/2024. Online. Statistický informační systém Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. 2024. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/ročenka/ročenka.asp>. [cit. 2024-04-28].

SALAMÉRO, Émilie. 2009. "Devenir artiste de cirque aujourd'hui: espace des écoles et socialisation professionnelle." Unpublished PhD diss., l'Université de Toulouse III, France.

Seznam grafů

Graf 1: Zastoupení jednotlivých právních forem mezi dotazovanými organizacemi	4
Graf 2: Srovnání velikostí ploch určených pro výuku cirkusových kurzů a jejich vývoj v letech 2021-2023	6
Graf 3: Procentní zastoupení jednotlivých věkových kategorií studentů v organizacích	8
Graf 4: Procentní zastoupení žen/mužů na cirkusových kurzech (median)	11
Graf 5: Zastoupení žen/mužů v jednotlivých organizacích v letech 2021-2023	11
Graf 6: Počty lidí zastávajících jednotlivé profese v cirkusových organizacích (součty za daný rok)	15
Graf 7: Věková struktura lektorstva (průměr)	18
Graf 8: Množství organizací, které poskytují svým lektorům další vzdělávání	19

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vyučované disciplíny, srovnání (v letech 2018-2020 se průzkumu účastnilo sedm organizací)	13
Tabulka 2: zastoupení zkoumaných organizací na akcích, na kterých jejich studenti vystupovali v letech 2018-2023	14